

Колісник Г.М., Штулер Г.Г.

ОБҐРУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В УМОВАХ КОШТОРИСНОГО ОБЛІКУ, ПЛАНУВАННЯ ТА КАЛЬКУЛЮВАННЯ

У статті здійснено спробу розробки оптимальної моделі управління витратами в умовах кошторисного обліку, планування та калькулювання. Необхідність дослідження обумовлена тим, що розвиток ринкових відносин відбувається у нестабільній економічній ситуації і це для вітчизняних підприємств вимагає утримання позицій на ринку. В таких умовах для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства необхідне збалансоване управління витратами.

Ключові слова: витрати, система управління витратами, облік, аналіз.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання результати роботи будь-якого підприємства, його конкурентоспроможність залежать від їхньої ефективності та обсягів понесених витрат. Актуальність дослідження питань обліку витрат, безумовно, пов'язана з реальним бажанням підприємницького сектора максимізувати прибуток від діяльності не через підвищення цін, а саме за рахунок зменшення обсягів витрат. При цьому їх аналіз є основним елементом, застосування якого забезпечує розуміння доцільності і обґрунтованості виникнення витрат та дозволяє виявляти об'єктивні резерви зниження витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розкриттю сутності, умов виникнення, форм, видів, механізмів формування і відображення в обліку та аналізу витрат діяльності, їх оцінці приділили значну увагу у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема вагомий внесок у дослідження сутності, організації і методики обліку та аналізу витрат та управління ними внесли такі українські вчені: С. Ф. Голов, Й.Я. Даньків, Л. В. Нападівська, М.С. Пушкар, В. В. Сопко та ін.

Необхідність розробки оптимальної моделі управління витратами обумовлена тим, що розвиток ринкових відносин відбувається у нестабільній економічній ситуації, і це для вітчизняних підприємств вимагає утримання позицій на ринку. В таких умовах для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємства необхідне збалансоване управління витратами [5].

Метою дослідження цієї статті є вибір та обґрунтування оптимальної моделі управління витратами в умовах кошторисного обліку, планування та калькулювання. Основним завданням відповідно до поставленої мети є визначення проблемних питань і, на підставі проведеного аналізу, рекомендації щодо впровадження удосконаленої моделі управління витратами.

Основні результати дослідження. В умовах ринків, що динамічно розвиваються, витрати підприємства можуть бути схильними до змін під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів.

Передбачити всі зміни неможливо, але за допомоги впровадження дійової моделі управління витратами можна контролювати витрати за їх видами, плано-мірно впливати на їх зміни, передбачити вплив негативних факторів [2].

Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування оптимального рівня витрат підприємства. Критерієм оптимізації є мінімум витрат, що дає змогу підприємству отримати певні конкурентні переваги на ринку збуту, проводити гнучку цінову політику, формувати оптимальну виробничу програму, та, за різних умов, досягти високих розмірів прибутку. Однак зниження рівня витрат є важливим завданням, але не основною метою управління витратами, бо така оптимізація може призвести до зниження якості продукції та сервісного обслуговування споживачів, відмови від реалізації видів продукції, яка користується попитом, але потребує значних витрат, принаймні, на першому етапі її впровадження.

Основні принципи управління витратами зводяться до:

- системного підходу до управління витратами;
- єдності методів, що практикуються на різних рівнях управління витратами;
- управління витратами на усіх стадіях життєвого циклу виробу – від виготовлення до утилізації;
- поєднання зниження витрат з високою якістю продукції (робіт, послуг);
- недопущення зайвих витрат, впровадження ефективних методів зниження витрат;
- удосконалення інформаційного забезпечення щодо рівня витрат;
- підвищення зацікавленості виробничих підрозділів підприємства у зниженні витрат [1].

Слід відзначити, що на сьогодні існує значна кількість систем управління витратами, що пропонують як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. В практиці управління витратами на підприємствах найбільш поширеними є такі методи: ощадливе виробництво; кайзен-костинг; АВС-контроль; класифікація матеріальних ресурсів тощо [3].

Сукупність існуючих аналітичних прийомів, що застосовуються для аналізу витрат операційної діяльності, досить різноманітна.

© Колісник Г.М., к.е.н., доцент кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Штулер Г.Г., ст. викладач кафедри обліку та аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

При виборі методики для проведення аналізу витрат, в першу чергу, необхідно чітко визначити мету, цілі, завдання та об'єкти такого аналізу.

У більшості випадків метою аналізу витрат операційної діяльності є оцінка рівня витрат, пошук шляхів зниження витрат на собівартість продукції, економія та раціоналізація ресурсів, необхідних для її виготовлення, і, як результат, здійснення ефективного управління витратами.

Слід зазначити, що створення ефективного аналітичного управління операційними витратами пов'язане з потребою виготовлення конкурентоспроможної продукції, потребою в якісній та реальній

інформації щодо собівартості окремих видів продукції, виконаних робіт (послуг) та їх позицій на ринку, потребою в об'єктивних даних для складання бюджету підприємства, можливістю оцінки раціоналізації витрат за центрами їх формування та центрами відповідальності тощо.

Для забезпечення управлінського апарату оперативною та якісною інформацією повинна бути організована інформаційна система обміну внутрішньо-економічною інформацією між виробничими підрозділами та апаратом управління у вигляді управлінського обліку (рис. 1).

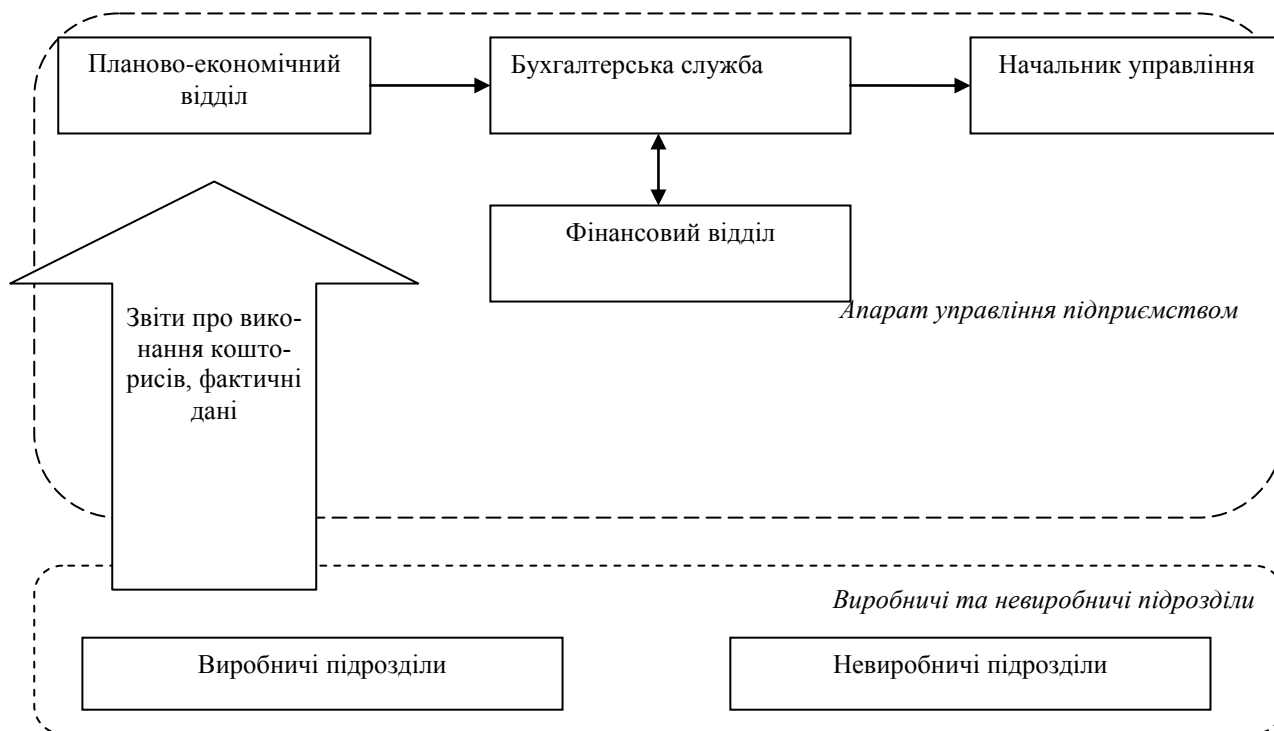


Рис. 1. Рух інформації про витрати діяльності в межах системи управлінського обліку

Як бачимо, в системі управління економічною діяльністю підприємства найбільш значущим елементом є управління поточними витратами.

Ця інформаційна система може бути використана для планування, операційного управління, регулювання та контролю за ефективністю діяльності підприємства.

Базовим елементом цієї системи є аналіз планових і фактичних даних про витрати операційної діяльності. На методику проведення такого аналізу значно впливає номенклатура статей, система обліку і калькулювання витрат, що використовується підприємством.

На основі фактичних і планових даних про витрати операційної діяльності підприємства проводиться лише узагальнений аналіз виробничих витрат за такими напрямками:

- аналіз динаміки планової і фактичної собівартості продукції;
- аналіз виконання показників зведеного планового кошторису за економічними елементами і статтями витрат.

Тому з точки зору ступеня охоплення інформації про витрати очевидною є обмеженість в отриманні необхідних даних про витрати з метою прийняття відповідних рішень.

Вирішення питань недосконаlostі та обмеженості інструментарію і методології організації аналізу витрат операційної діяльності потребує комплексного підходу.

Так, для організації ефективної системи аналізу витрат операційної діяльності будь-якому підприємству необхідно враховувати особливості організації існуючої системи обліку, планування і калькулювання собівартості продукції, структуру та взаємодію підрозділів (центрів відповідальності) підприємства, номенклатуру і типи продукції виробництва.

Повне охоплення аналітичними процедурами інформації про витрати операційної діяльності доцільно представити у вигляді системи згрупованих взаємопов'язаних аналітичних показників, необхідних для аналізу витрат (рис.2).

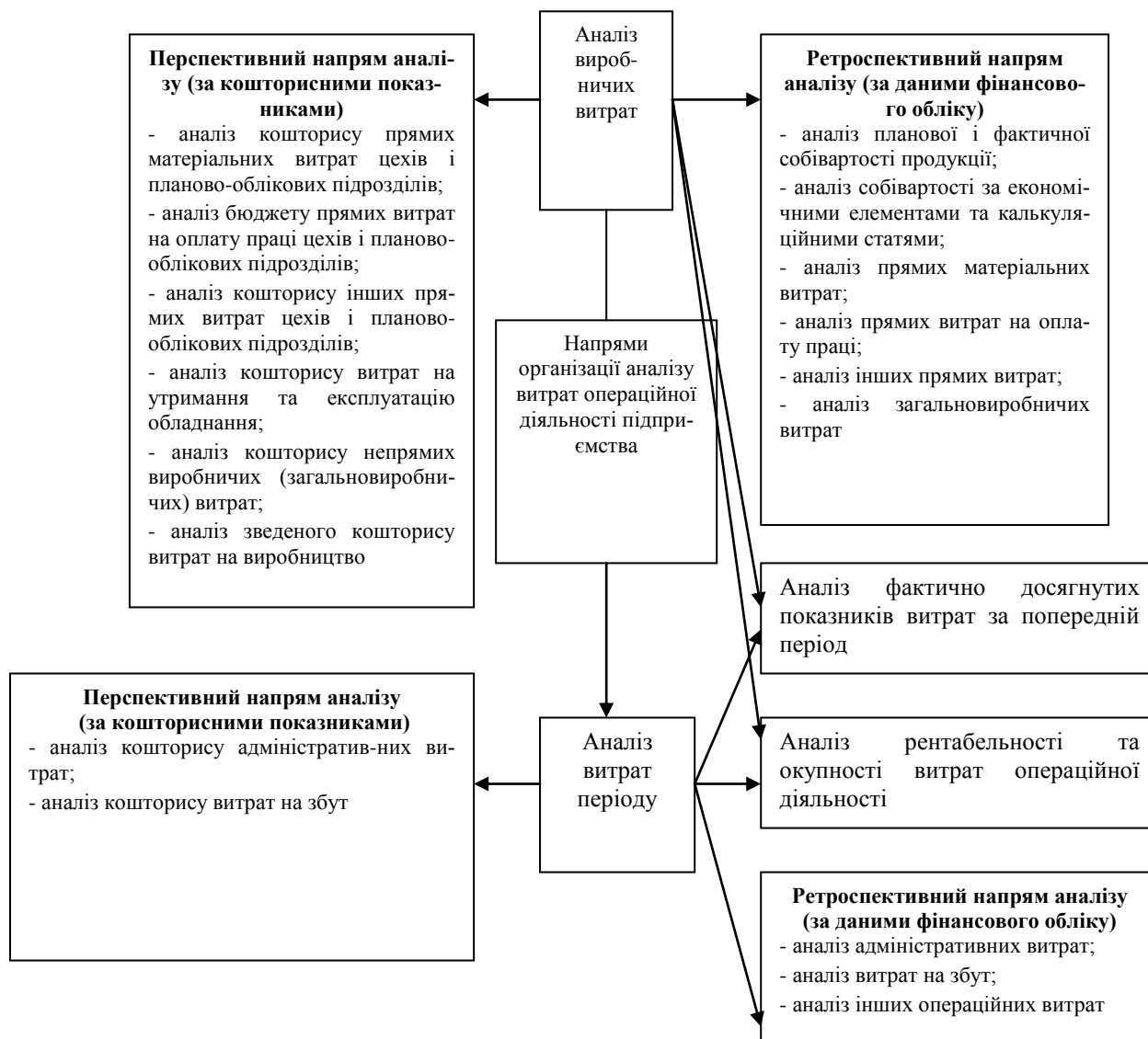


Рис. 2. Узагальнена модель аналізу витрат операційної діяльності в умовах кошторисного обліку, планування та калькулювання витрат

Таким чином, враховуючи особливості і недоліки організації обліку і аналізу витрат операційної діяльності, нами запропоновано узагальнену модель аналізу витрат операційної діяльності за перспективним і ретроспективним напрямками, які охоплюють кошторисну і фактичну інформацію про витрати.

Висновки. В роботі зроблено висновки щодо вибору оптимальної моделі управління витратами в

умовах кошторисного обліку, планування та калькулювання. У статті запропонована модель управління витратами, що надасть змогу функціонувати підприємству більш ефективно та прибутково. А зазначені рекомендації сприятимуть систематизації та впорядкуванню обліку, аудиту та аналізу витрат операційної діяльності для обґрунтування теоретичних засад обліку діяльності підприємств України.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Впровадження сучасних методів управління витратами задля забезпечення конкурентних переваг [Електронний ресурс] / Н.С. Артамонова, Н.М. Доба // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 3 (8). – С. 16–21. – Режим доступу.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n3.html>
2. Голод В. Л. Порівняльна характеристика оцінки та визнання витрат відповідно до національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / В. Л. Голод. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2012_1/u1201go2.pdf.
3. Кравченко О.В. Обґрунтування оптимальної моделі управління витратами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/simple-search?query>.
4. Планування діяльності підприємства: навч. - метод. посіб. /В.Є. Москалюк та ін. – К.: КНЕУ, 2002. – 252 с.
5. Распопова В.А. Оцінка ефективності управління поточними витратами підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://trade.donnuet.dn.ua/download/2012/34/Raspovov.pdf>